

УДК 378.9

*Анна Клеба,
викладач кафедри інформатики
Комунального закладу
«Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради*

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДОШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

У статті висвітлені актуальні питання формування інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів. Аргументовано, що ефективність використання у професійній діяльності інформаційно-комунікаційних технологій залежить від рівня підготовки майбутнього фахівця дошкільної освіти. Визначені чинники, що впливають на інформаційно-комунікативну культуру, критерії та рівні сформованості інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів.

Ключові слова: *інформатизація, інформаційно-комунікативна культура, комунікативна культура, майбутній вихователь.*

В статье рассмотрены актуальные вопросы формирования информационно-коммуникативной культуры будущих воспитателей дошкольных учебных заведений. Аргументировано, что эффективность использования в профессиональной деятельности информационно-коммуникационных технологий зависит от уровня подготовки будущего специалиста дошкольного образования. Определены факторы, влияющие на информационно-коммуникативную культуру, критерии и уровни сформированности информационно-коммуникативной культуры будущих воспитателей.

Ключевые слова: *информатизация, информационно-коммуникативная культура, коммуникативная культура, будущий воспитатель.*

The article highlights current issues of information formation and communication culture of preschool education future teachers. It is argued that the efficiency of ICT professional activity depends on the training of preschool education future specialists. The factors that influence information-communication culture, criteria and levels of information and communication culture of future teachers.

Key words: *informatization, information-communicative culture, communicative culture, the future teacher.*

Постановка проблеми. Входження освіти і науки України у європейське інформаційне та освітнє поле є вагомим чинником економічного, соціального, інтелектуального, інноваційного та культурного розвитку країни, відзначає необхідність реформування та модернізації системи освіти, що передбачає відповідні зміни у професійно-педагогічній підготовці педагогів до роботи з дітьми дошкільного віку.

Актуальність формування інформаційно-комунікаційної культури студентів пов'язана також із розширенням впливу на молодь засобів масової інформації. Відтак, виникає необхідність особистісно зорієнтованого підходу до розвитку критичного мислення студентів, становлення захисного механізму до негативного впливу засобів масової інформації, що пропагують насильство та агресивність. Реформа освіти вимагає підготовку кваліфікованих кадрів нової генерації для освітньої діяльності.

Направленість сучасної освіти на суб'єктно-діалогову парадигму, як методологічну основу технологій навчання дошкільників, дозволяє виокремити один із пріоритетних напрямів їх професійної підготовки – формування інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів.

Вихователям дітей дошкільного віку в своїй професійній діяльності необхідно оволодівати інформаційно-комунікативними технологіями й застосовувати їх у нових областях. У зв'язку з цим, перед системою професійної освіти виникає необхідність вирішення глобальної проблеми – створення таких умов, при яких майбутні вихователі могли б підготуватися до професійної самореалізації в інноваційному середовищі, успішно використовувати можливості інформаційних і комунікаційних технологій у процесі навчання й формування інформаційно-комунікативної культури.

Поняття «інформаційно-комунікативна культура» сформувалося в рамках теорії інформаційного суспільства, як одна з найважливіших умов існування особистості в умовах інформаційно-комунікативного середовища. Інформаційно-комунікативні засоби впливають на світогляд особистості, стереотипи поведінки, ступінь її соціальної активності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчив, що проблема інформаційно-комунікативної культури майбутнього фахівця інтенсивно розглядається вченими в різних аспектах. Сучасні підходи до здійснення професійної підготовки майбутніх вихователів висвітлюються у дослідженнях О. Абдуллої, І. Богданової, А. Богуш, І. Зязюна, Е. Карпової, Р. Хмельюк та ін. Чільне місце серед досліджень посідають праці, присвячені використанню комп'ютерних технологій у педагогічному процесі дошкільних навчальних закладів (Ю. Горвіц, С. Дяченко, Н. Кирста, В. Моторін, Г. Петку та ін.).

Дослідженням проблеми мовленнєвої культури займаються вчені: Ю. Бельчиков, Т. Коць, Л. Луньова, Л. Мацько, М. Сердюк та ін.

Комунікативно-мовленнєвий розвиток дитини та культуру спілкування розглядали О. Амацьєва, Н. Формановська, С. Хаджирадаєва.

Оскільки проблема управління впливом інформаційно-комунікативної культури при професійній підготовці майбутніх вихователів є актуальною, то виникає необхідність охарактеризувати критерії та рівні інформаційно-комунікативної культури та зазначити основні аспекти формування інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів.

Мета статті: проаналізувати формування інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів у сучасних умовах глобалізованого суспільства. Проаналізувати дефініції поняття «інформаційно-комунікативна культура». Визначити чинники, що впливають на інформаційно-комунікативну культуру майбутніх вихователів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним із показників, який характеризує сучасне суспільство, є його інформатизація. На думку В. Бикова, у діяльності навчальних закладів усіх типів і рівнів акредитації проблема інформатизації повинна посідати першочергове місце. Інформатизація освіти – це не лише зміна технічної озброєності педагогічної праці, це зміна всього комплексу поглядів і підходів педагога, його готовності передавати свої знання і досвід. Як вважають деякі науковці (В. Копилов, Н. Макарова, Т. Полякова, А. Ракитов), інформатизація – це процес, в якому соціальні, технологічні, економічні, педагогічні, політичні і культурні механізми злиті воєдино. Його основою є якісне перетворення інформаційного середовища життя суспільства з метою оптимізації результатів соціально значущої діяльності будь-якого роду.

У загальноживаному значенні «культура» – це певний рівень розвитку суспільства, вкрай складне і багатогранне явище, що виражає всі сторони людського буття. З точки зору інформаційного суспільства оригінальне визначення поняття «культура» запропонував Ю. Лотман. Автор вважав, що культура створена з комунікаційних процесів, а всі форми комунікацій засновані на виробництві та використанні знаків. Отже, культура має інформаційну природу. А інформація – це ресурс культури, через який забезпечується цілеспрямованість та впорядкованість соціального розвитку та використання самої інформації, виробленої людьми. Тобто, культура сучасного суспільства характеризується не тільки розширенням можливостей накопичення та обробки інформації, але й різними формами комунікації [5].

Зміст і характер інформаційної культури змінюється в умовах трансформації інформаційного середовища життя суспільства. Український дослідник О. Дзьобань пропонує розглядати інформаційну культуру не в психологічному і не в педагогічному контексті, а як

визначення об'єктивних і суб'єктивних умов ефективного оволодіння інформаційною технікою, а також умінням користуватися персональними комп'ютерами та інформаційними мережами зі здатністю адаптуватися до механізмів їх дії, в соціокультурному аспекті. На його думку, інформаційна культура – це соціокультурна реальність, яка створена людиною і разом з тим впливає на форми масової поведінки, все більше визначає їх [4].

Багато дослідників вважають, що в інформаційній культурі фахівця можна виділити два структурних рівня: змістовний та функціональний [1–3]. Змістовний рівень містить професійні знання, інформованість людини про явища, які відносяться до сфери культури, а функціональний пов'язаний з операційною направленістю особистості.

Важливе місце в навчанні повинні займати сучасні засоби телекомунікацій, які включають у себе електронну пошту, телеконференції, медіатехнології, локальні та регіональні мережі, а також електронні бібліотеки.

Для виявлення сутності комунікативної культури простежимо становлення поняття крізь призму психології спілкування. На думку Г. Сковороди, людина, спілкуючись, реалізує свої природні обдарування, що можливо тільки через освіту та самопізнання. У філософсько-методологічному аспекті спілкування пов'язується зі способом буття людини і культури: спілкування є «способом буття людської сутності... способом буття культури... історичним способом буття культури і людини в культурі того чи іншого типу» [6, с. 7].

На нашу думку, підвищення комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів відбувається в процесі формування у студентів знань про професійне мовлення, формування системи комунікативних навичок, мовленнєвої культури, культури мовлення. Фахівець дошкільної освіти має бути не тільки компетентним, ерудованим, але й вміти оперувати набутими знаннями.

Термін інформаційно-комунікативна культура з'явився порівняно нещодавно, що поєднує інформаційний зміст і комунікативні можливості. Основна причина його появи – це посилення ролі інформації, інформаційних технологій та інформаційної діяльності в житті суспільства. Але це явище не можна звести до суми його вихідних складових. Становлення інформаційно-комунікативної культури є однією з головних задач сучасного суспільства, оскільки:

- по-перше, вона визначає рівень інформованості індивіда, який відповідає рівню розвитку суспільства;
- по-друге, вона формує систему ціннісних орієнтацій, яка проявляється у відборі циркулюючої інформації, її оцінці, критичному осмисленні;
- по-третє, інформаційно-культурне середовище сприяє засвоєнню

індивідом знань та цінностей у формі переважаючих в цю епоху стереотипів;

– по-четверте, безпосереднім помічником сьогодні виступають нові інформаційні технології, володіння якими стає складовою частиною інформаційного суспільства та сприяє найбільш повному розкриттю особистості у всіх видах діяльності, включаючи й професійну.

Реалії сьогодення такі, що кожний майбутній фахівець має бути здатним до використання комп'ютерних технологій у власній діяльності, а також у роботі з дітьми, колегами та батьками. Вихователь – це єдиний фахівець-педагог в дошкільному навчальному закладі, що володіє знаннями і методиками викладання всього спектру занять в дошкільній установі. Застосування вихователем на заняттях комп'ютерних технологій дозволяє ефективно й доступно підкреслити новизну навчального матеріалу, здійснити впровадження проблемного й евристичного навчання, демонструвати природні процеси тощо. Також, педагог дошкільного навчального закладу може впливати на дитину, а саме: виробляти вміння розрізняти позитивну інформацію від негативної; формувати в дітей соціально орієнтовані якості, цінності та позитивне ставлення один до одного.

Рівні сформованості інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів визначаються деяким набором критеріїв та показників. Критерії формування інформаційно-комунікативної культури дозволяють говорити про те, наскільки вихователь готовий до свідомого виконання своїх професійних обов'язків на рівні інформаційно-комунікативної взаємодії. Кожний критерій характеризується рядом показників, які ілюструють найбільш істотні прояви інформаційно-комунікативної культури.

У якості критеріїв сформованості інформаційно-комунікативної культури нами були вибрані такі:

- сформовані мовні комунікативні вміння;
- знання, вміння, навички, пов'язані з пошуком та добором інформації;
- знання, вміння, навички, пов'язані з інтерактивною та перцептивною функціями спілкування;
- знання, вміння, навички, пов'язані з взаємним обміном інформації;
- знання, вміння, навички в сфері невербальної комунікації;
- психолого-педагогічні знання, вміння та навички з області теорії виховання та теорії навчання;
- прагнення до пошуку нових задач та способів взаємодії з вихованцями, самовиховання та самовдосконалення.

Критерії сформованості інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів об'єднуються в такі блоки: розвиток комунікативних якостей мови; знання, вміння та навички управління

інформаційно-комунікативним процесом; знання, вміння та навички добору інформації, її структурування, адаптації до особливостей педагогічного процесу та дидактичних вимог; знання, вміння та навички формулювання навчальної проблеми різними інформаційно-комунікативними способами; знання, вміння та навички у сфері невербальної комунікації тощо.

Висновки і перспективи. Інформаційно-комунікативна культура є важливою складовою професійної підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів. Це інтегративне поняття, яке об'єднує в собі теоретичні знання, практичні вміння, а також особистісні характеристики майбутніх вихователів. Інформаційно-комунікативна культура формується, проявляється та удосконалюється в діяльності та спілкуванні. При цьому важливе місце належить розвитку професійної позиції та мотиваційної сфери майбутнього вихователя дітей дошкільного віку. Рівень сформованості інформаційно-комунікативної культури – важлива професійна характеристика майбутнього вихователя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонова С. Г. Информационная культура специалиста : Гуманитарные основания // Проблемы информационной культуры : Сб.статей. – М. : 1994. – С. 110–117.
2. Вохрышева М. Г. Информационная культура в системе культурологического образования специалиста // Проблемы информационной культуры : сб.статей. – М. – 1994. – С. 117–124.
3. Горлова И. И. Формирование информационной культуры личности как непрерывный процесс в системе «Школа-училище-вуз» / И. И. Горлова // Информационная культура специалиста : Гуманитарные проблемы : Межвуз. науч. конф. Краснодар–Новоросийск, 23–25 сент. 1993 г. : Тезисы докл. – Краснодар, 1993. – С. 338–390.
4. Дзьобань О. П. Філософія інформаційного права: світоглядні й загальнотеоретичні засади : монографія / О. П. Дзьобань. – Х. : Майдан, 2013. – 360 с.
5. Лотман Ю. М. Культура и взрыв / Ю. М. Лотман. – М. : Прогресс, 1992.– 272 с.
6. Плотницька І. М. Розвиток комунікативних здібностей державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування : навч.-метод. посіб. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Упр. орг. фундамент. та приклад дослідж., Дніпропетр. регіон. ін-т держ. упр.; [І. М. Плотницька та ін.] –К. : НАДУ, 2010. – 43 с.